

Tekst Maciej Skarga
Foto Michał Patron

Opowiadacze świata

Storytelling revival, czyli światowy ruch odnowy tradycji opowiadania różnych historii, staje się coraz bardziej popularny. To, co przez wieki najczęściej robił wędrowny pieśniarz, przekazując słuchającym opowieści o wydarzeniach z różnych sfer, o których nigdy inaczej by się nie dowiedzieli, obecnie przejął storyteller (z języka angielskiego od 'story' – opowieść, historia oraz czasownika 'tell' – opowiadać, mówić). W Polsce przybrał nazwę Opowiadacz. W Stanach Zjednoczonych, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Francji znane są festiwale, na których spotykają się ludzie i opowiadają sobie różne zaobserwowane zdarzenia. W naszym kraju sztukę opowiadania zapoczątkowało w 1997 roku warszawskie stowarzyszenie opowiadaczy Studnia O., przypominając w ustnym przekazie bajki, baśnie, mity i eposy. A od czterech lat ten odradzający się nurt na stałe zagościł także w Lublinie w ramach Międzynarodowego Festiwalu „Spotkania z opowiadaczami świata”. Jego ideą jest przypomnienie i popularyzowanie sztuki opowiadania, przywrócenie bezpośredniego kontaktu między ludźmi i tworzenie tego niewidzialnego współbycia jednego człowieka ze wspólnotą, która go słucha.

W poprzednich festiwalowych spotkaniach, zainicjowanych i przeprowadzanych przez Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” przy ulicy Grodzkiej 21, wśród prezentacji współczesnych autorskich scenariuszy na scenie Teatru NN przewijały się m.in.: „Pieśń o Rolandzie” (fr. *La Chanson de Roland*) – jedenastowieczny francuski epos rycerski, strofy ksiąg „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza, fragmenty homerowskiej „Odysei” i „Tryptyk chasydzki”, składający się z trzech opowieści żydowskich, z których dwie zaadaptowane zostały na podstawie opowiadań I. B. Singera. Natomiast w tegorocznej edycji w dniach 19–21 czerwca wysłuchaliśmy pięciu równie interesujących opowieści.

Dwie z nich były powrotem, a zarazem odtworzeniem tradycyjnego sposobu przekazywania historii w jakże odmiennych kulturach świata. Nino Racco z Włoch, w tradycyjnej formie sycylijskich opo-

wiadaczy przeplatanej śpiew i mowę (cantastorie), opowiedział szesnastowieczną historię („La Baronessa Di Carini” – Baronówna z Karini) o sycylijskim baronie Cesare Lanza, który nie akceptując młodzieńczego romansu córki Laury, dokonał honorowego zabójstwa dziewczyny. Ang Gey Pin z Singapuru, aktorka dysponująca silnym wieloskalowym głosem i reżyserka, którą artystycznie ukształtowała m.in. praca w zespole Centrum Pracy Jerzego Grotowskiego i Tomasza Richardsa w Pantaderze we Włoszech, przeprowadziła nas z towarzyszeniem gitarowego akompaniamentu (Nickolai D. Nickolov) przez „Wandering Sounds” (Wędrujące dźwięki), snując opowieść o kobiecie głodu.

Z kolei trzy następne, równie odmienne w treści, oparte były na autorskich współczesnych scenariuszach. Claude Alranq z Francji, aktor i pisarz zajmujący się wielowiekową tradycją i kulturą południowej Francji, żywiłowo zagrał „Opowieści z południowej Francji”. Z Moniką Hunken z USA, artystką prowadzącą laboratoria teatralne w wielu krajach, odbyliśmy jej podróż rowerem po Polsce w poszukiwaniu miejsc i osób związanych z życiem jej dziadka Leonidasa Ossetyńskiego („The Wild Finish” – Dzika Meta). A biografia to wyjątkowa. Leonidas skończył uniwersytet im. Stefana Batorego w Wilnie. Pracował w teatrach polskich w Warszawie, Wilnie i Toruniu. W 1938 roku rozpoczął studia na paryskiej Sorbonie. W Paryżu ożenił się

z Norweżką i tam zastała go wojna. Zaaresztowani przez nazistów znaleźli się w obozie internowanych w Casablance. Stamtąd udało się im przemyścić statkiem do USA, gdzie Ossetyński dostał pracę w teatrze, a po pewnym czasie stworzył mały teatr im. Heleny Modrzejewskiej. Utworzył też Szkołę Filmowo-Teatralną, którą skończyła m.in. Marilyn Monroe. Monika swoją wędrówkę jego polskim szlakiem opowiedziała szalenie sugestywnie, z wielką precyzją w każdym geście i słowie. Z jednej strony była zbuntowana, opisując np. epizod mieszkania wśród anarchistycznych punków. A z drugiej pełna kobiecej liryki, gdy spotyka ludzi wspominających dziadka i dotyka pamiątek po nim. Natomiast Witold Dąbrowski z Teatru Niy wprowadził zupełnie inny klimat. Oratorium „Opowieści Nocy” w jego wykonaniu z towarzyszeniem muzyków: kontrabasisty Roberta Brzozowskiego (autor muzyki) i altowiolisty Mariana Pędzisa było niemal statyczne i oszczędne w środkach teatralnych, a jednocześnie uderzające swoim przesłaniem o konieczności pamiętania o zagładzie lubelskich Żydów w czasie II wojny światowej. Oparte na cytatach z wiersza Jacoba (Yakova) Glatsteina „Lublinie moje święte miasto” i ośmiu zapiskach świadków tamtych wydarzeń zmuszało do refleksji i pochylecia się nad wojennym bezsensiem.

Opowiadacze nie grali swoich bohaterów, lecz byli wnikliwymi obserwatorami ich historii. Czasem

tylko używając niezbędnych rekwizytów, niejednokrotnie zaskakiwali wręcz publiczność swoją żywiołowością w geście i raptownych zmianach intonacji wypowiedzianego tekstu. Komentowali zdarzenia i nie ukrywali prawdy.

– Nasz festiwal ze spektaklami w oryginalnej wersji językowej z symultanicznym tłumaczeniem na język polski, z wyjątkowym doborem opowieści i ich opowiadaczy oraz grany w tak wyjątkowym miejscu na Grodzkiej jest wyjątkowym w skali międzynarodowej – stwierdza Witold Dąbrowski, współtwórca festiwalu. – Tak go oceniamy nie tylko my, ale i nasi opowiadacze. I dobrze się dzieje, że te różne style, w końcu dosyć ubogiej formy, jaką jest opowiadanie historii, mogą tu się ze sobą konfrontować przy tak licznej widowni, która nas odwiedza.

Natomiast Ewa Benesz – dyrektor artystyczny wszystkich edycji festiwalu, aktorka, której spotkanie z teatrem rozpoczęte w Lublinie i kontynuowane poprzez pracę w wielu teatrach, m.in. w „Teatrze 13 rzędów” Laboratorium Jerzego Grotowskiego

trwa do dziś w prowadzonym przez nią na Sardynii ośrodku praktyk teatralnych **International Center of Work** – mówi o istocie słowa wypowiedzianego na tej scenie:

– Opowiadacz może w byle ubraniu w trakcie opowieści sięść, wstać i mówić. Najważniejszym jest bowiem słowo, które wypowiada. On sam staje się zatem dziedzicem czegoś i osobą publiczną, która dzieli się ze wspólnotą kawałkiem historii z przeszłości, z obecnego czasu lub zapowiada przyszłość. Ale zawsze ma do tego pewien dystans, to znaczy tylko od czasu do czasu komentuje jakieś zdarzenie, tak jak to jest w narracji „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza, który w jednym ze swoich wykładów z literatury słowiańskiej słusznie podkreślił: „Bo jest coś miłego w słowie mówionym”. I zaraz dodał: „W słowie działającym”.

Rzeczywiście jest i jednakowo silnie działa w obie strony, co potwierdził Claude Alranq, stwierdzając na zakończenie swoich opowieści, że kiedyś opowiadał, aby świat się zmienił, a teraz czyni to, aby świat jego nie zmienił. ■

